

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
на тему
**« АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА В ЦИФРОВОМУ
МЕДІАПРОСТОРІ »**

Виконала: студентка 4 курсу групи ЗССК-44
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 054 Соціологія
Сухач К.Ю

Керівник: канд.соц.н., доцент Солдатенко І.О.

Харків — 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ	6
1.1. Поняття авторських прав та суміжних прав: правова природа та сутність	6
1.2. Еволюція законодавства у сфері авторських прав у контексті розвитку технологій	10
1.3. Вплив цифровізації на захист авторських прав: виклики та можливості	20
РОЗДІЛ 2	24
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АВТОРСЬКОГО ТА СУМІЖНОГО ПРАВА В МЕДІАПРОСТОРІ	24
2.1. Специфіка авторського права та суміжних прав у вітчизняному медіапросторі	24
2.2. Особливості авторського права та суміжних прав у зарубіжному медіапросторі	30
2.3. Аналіз судових справ та суперечок щодо авторського права та суміжних прав у медіапросторі	35
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ТА СУМІЖНИХ ПРАВ В ЦИФРОВОМУ МЕДІАПРОСТОРІ	39
3.1. Формування споживацького ставлення до культурного продукту в суспільстві	39
3.2. Вплив на розвиток цифрової економіки та медіаіндустрії	43
3.3. Соціальна відповідальність користувачів у цифровому середовищі	45
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі, який стрімко розвивається завдяки цифровим технологіям та штучному інтелекту (ШІ), питання захисту авторських прав та суміжних прав набуває особливої значущості. Застосування алгоритмів ШІ для створення текстів, зображень, музики та інших творів викликає серйозні правові суперечності, оскільки традиційні норми авторського права не завжди можуть чітко регулювати подібні процеси. Водночас, цифровізація сприяє масовому поширенню контенту, що створює ризики незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності. Соціальні наслідки порушення авторських прав проявляються у знеціненні творчої діяльності, втраті доходів авторів і правовласників, а також у зниженні загального рівня правової культури суспільства.

Мета дослідження – проаналізувати соціальні та правові наслідки порушення авторських і суміжних прав в умовах розвитку штучного інтелекту, а також запропонувати ефективні механізми захисту інтелектуальної власності в цифрову епоху.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері захисту авторських і суміжних прав в умовах цифровізації та використання штучного інтелекту.

Предмет дослідження – порушення авторських прав та де інтелектуалізація в цифровому медіапросторі.

У процесі написання роботи на тему «Авторське право та суміжні права в цифровому медіапросторі» було використано комплексне правове дослідження, що поєднало як теоретичні, так і прикладні підходи. Основна мета полягала у всебічному вивченні природи авторських і суміжних прав, особливостей їх реалізації в умовах цифровізації, а також у виявленні актуальних проблем та

можливих шляхів їх вирішення. Дослідження охоплює як загальні теоретико-правові основи, так і приклади з реальної практики — зокрема, аналіз судових справ та особливості регулювання в різних країнах. Для кращого розуміння теми застосовувались різноманітні методи, які дозволили дослідити проблему з різних боків. Зокрема, використовувався формально-юридичний метод для аналізу правових норм, порівняльно-правовий метод для вивчення українського та іноземного законодавства, а також історико-правовий метод для висвітлення змін у регулюванні авторських прав у зв'язку з розвитком цифрових технологій. Окрім того, було використано системний підхід — для визначення місця авторського права в структурі правового регулювання цифрового простору, а також аналіз і синтез — для узагальнення теоретичних знань і формування власних висновків. Особливої уваги було надано аналізу конкретних ситуацій, що виникають у цифровому середовищі, зокрема в медіапросторі — це дозволило не лише розкрити практичну сторону проблеми, але й запропонувати рекомендації щодо вдосконалення правового механізму захисту авторських і суміжних прав. Дослідження має міждисциплінарний характер: воно охоплює правові, соціальні й технологічні аспекти. Це забезпечує глибоке й цілісне розуміння сучасних викликів і дозволяє запропонувати ефективні підходи до вирішення проблем, пов'язаних із правовим регулюванням у цифрову епоху.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати правові основи захисту авторських та суміжних прав у національному та міжнародному законодавстві.
2. Дослідити вплив цифровізації та технологій ІІІ на систему авторського права.
3. Визначити основні соціальні та економічні наслідки порушення авторських прав у цифровому середовищі.
4. Розглянути сучасні технологічні методи моніторингу та захисту авторських прав.

5. Запропонувати вдосконалені правові механізми для регулювання використання штучного інтелекту у сфері авторських прав.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема:

- аналіз і синтез – для дослідження нормативно-правової бази та судової практики;
- системний підхід – для комплексного вивчення проблематики авторського права в умовах цифровізації;
- порівняльно-правовий метод – для аналізу міжнародного досвіду регулювання авторських прав в епоху ШІ;
- емпіричні методи – для вивчення статистичних даних щодо порушень авторських прав і їхніх наслідків.

Інформаційна база дослідження. Робота ґрунтується на аналізі нормативно-правових актів України та міжнародних договорів у сфері авторського права, наукових публікацій, аналітичних звітів, судової практики та статистичних даних про порушення прав інтелектуальної власності.

Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні наукових уявлень про сучасні загрози авторському праву, викликані розвитком цифрових технологій і штучного інтелекту, а також у визначенні можливих шляхів їхнього правового врегулювання.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій для вдосконалення законодавства та впровадження ефективних механізмів захисту авторських прав в умовах цифрової трансформації. Отримані результати можуть бути використані у правозастосовній діяльності, законотворчому процесі, а також для підвищення правової обізнаності серед правовласників та користувачів контенту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ

1.1.Поняття авторських прав та суміжних прав: правова природа та сутність

Авторські права та суміжні права – це дві важливі категорії правового захисту інтелектуальної власності, які виступають основними інструментами охорони творчої діяльності. Вони забезпечують належний захист інтересів не лише тих, хто створює оригінальні твори, але й тих, хто бере участь у процесі створення або використання вже існуючих творчих продуктів.

Людина завжди прагнула до творчості, намагаючись передати красу та унікальність навколишнього світу. Протягом тисячоліть вона опановувала нові види мистецтва, що стало невід'ємною частиною людського буття. Культурний, інтелектуальний і духовний розвиток суспільства неможливий без використання вже створених мистецьких надбань та появи нових творів. Саме з усвідомленням важливості ролі творця та необхідності захисту його прав і виникло авторське право [11].

З розвитком технічного прогресу, винайденням звукозапису та відеозапису з'явилися нові види підприємницької діяльності, що базуються на використанні записаних виконань, фонограм та програм мовлення. Це спричинило потребу у правовій охороні діяльності артистів-виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення. Оскільки їхня діяльність не підпадала під класичне авторське право, для них була розроблена окрема система правового захисту — суміжні права.

Авторське право і суміжні права можна розглядати з двох точок зору: об'єктивної та суб'єктивної. В об'єктивному сенсі вони є системою правових норм, що регулюють створення та використання творів літератури, науки, мистецтва, а також виконань, фонограм, відеограм та програм мовлення. У

суб'єктивному аспекті авторське право включає особисті немайнові права авторів і майнові права на використання їхніх творів, тоді як суміжні права охороняють права виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій мовлення [13].

Авторське право гарантує охорону творів, захист прав авторів та осіб, які отримали відповідні майнові права. Воно також визначає порядок використання творів, надаючи авторам виключне право дозволяти чи забороняти їхнє використання. Водночас закон передбачає випадки вільного використання творів із науковою, навчальною, інформаційною чи культурною метою. Захист авторських прав здійснюється через встановлення правових механізмів, які гарантують дотримання норм використання творів і притягнення порушників до відповідальності.

Суміжні права охороняють виконання, фонограми, відеограми та програми мовлення. Хоча їх часто називають залежними від авторського права, вони можуть існувати самостійно. Наприклад, фонограма може містити запис не лише музичного твору, а й звуків природи чи розмов людей. Відеограма може фіксувати різні процеси, не пов'язані з мистецтвом, а програми мовлення можуть включати новини чи спортивні трансляції. Тому суміжні права у багатьох випадках є незалежними від авторського права [21].

Джерелами авторського та суміжних прав є національні та міжнародні акти, що регулюють ці питання. Основні положення закріплені в Конституції України, яка гарантує свободу творчості та захист інтелектуальної власності. Детальніше ці права регламентуються Цивільним кодексом України, Законом «Про авторське право і суміжні права» та низкою інших законодавчих актів, що стосуються кінематографії, телебачення, друку та культури.

Крім того, Україна є учасницею міжнародних договорів, таких як Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Всесвітня конвенція про авторське право, а також угод у рамках Світової організації інтелектуальної

власності. Вони визначають міжнародні стандарти захисту авторських і суміжних прав, а також регулюють співпрацю між країнами у цій сфері.

Таким чином, авторське та суміжні права є важливою складовою сучасного правового простору, що забезпечує баланс інтересів авторів, виконавців, виробників контенту та суспільства загалом [25].

Авторські права охоплюють творчі твори в галузях науки, літератури, мистецтва та інших формах інтелектуальної діяльності. Це права, які належать безпосередньо авторам творів, які можуть бути як інтелектуальними, так і матеріальними. Основною метою авторського права є охорона як результату творчої праці, так і інтересів самих авторів. Зокрема, авторське право включає в себе кілька важливих складових:

1. Майнові права — це права, які дають автору можливість використовувати свій твір різними способами: публікувати, тиражувати, демонструвати, виконувати чи адаптувати твір для різних форматів. Це дозволяє авторам не тільки контролювати використання їхніх творів, але й отримувати фінансову винагороду за це. Окрім того, ці права можуть бути передані іншій особі (наприклад, видавцю або продюсеру) за договором, що дозволяє авторам заробляти на своїй творчості через продаж або ліцензування своїх творів.

2. Особисті немайнові права — це ті права, які стосуються нематеріальних аспектів творчості автора. Вони включають право на визнання авторства (право бути визнаним творцем) та право на захист твору від будь-яких змін, які можуть спотворити його суть чи авторське послання. Такі права є невідчужуваними, тобто їх неможливо передати іншій особі, і вони захищають репутацію та інтереси автора на всіх етапах існування твору.

Правова природа авторських прав полягає в тому, що вони охороняють не тільки сам твір, але й нематеріальні інтереси автора. Важливим є те, що авторське право виникає автоматично, як тільки твір створюється. Для цього не потрібно

проводити реєстрацію або інші формальності, оскільки автор вже володіє правами на свій твір з моменту його створення [13].

Суміжні права – це права, які належать особам, що беруть участь у створенні або поширенні творів, але не є їх авторами. Хоча ці права не є такими ж широкими і особистими, як авторські, вони також є важливим елементом правової системи, оскільки вони захищають інтереси тих, хто інвестує ресурси в творчу діяльність і забезпечує доступ до творів для широкої аудиторії. Суміжні права включають:

1. Права виконавців — це права на виконання творів, які належать акторам, музикантам, співакам, танцюристам, ораторам та іншим виконавцям. Вони охоплюють всі види виконання, чи то живе, чи через медіа-платформи, і дають виконавцям право на компенсацію за використання їхніх виступів.

2. Права виробників фонограм та відеограм — це права, що належать особам, які займаються записом та відтворенням аудіо- чи відеоматеріалів, тобто продюсерам, студіям звукозапису чи кіновиробникам. Вони забезпечують захист від несанкціонованого копіювання чи використання записаних матеріалів.

3. Права організацій мовлення — це права, що належать телерадіокомпаніям і іншим організаціям, які займаються трансляцією програм, передач чи шоу. Вони захищають інтереси цих організацій, зокрема від несанкціонованого використання їхніх трансляцій.

Суміжні права, хоча й менш особистісні, ніж авторські, є важливими для захисту інтересів тих, хто фінансує або активно сприяє розповсюдженню творів. Вони охороняють інтелектуальну власність та інвестиції, вкладені у виробництво й поширення контенту [10].

Правова природа авторських прав полягає в тому, що це сукупність прав, які виникають як наслідок творчої діяльності авторів. Вони не тільки захищають твір, але й створюють правовий механізм для врегулювання відносин між авторами, користувачами їхніх творів і суспільством. Авторське право служить

основою для розвитку культурної та творчої індустрії, забезпечуючи фінансову підтримку авторів і стимулюючи подальшу творчу діяльність.

Правова природа суміжних прав полягає в тому, що вони виникають у зв'язку з діяльністю осіб, які сприяють використанню творів або створюють умови для їх розповсюдження та споживання. Суміжні права охороняють інвестиції в розвиток творчих продуктів і забезпечують компенсацію за використання творів, до яких автор не має безпосереднього відношення [4].

Отже, авторські права забезпечують охорону особистих та майнових інтересів творців, захищаючи їхнє право на визнання і фінансову винагороду за свою працю, а суміжні права захищають інтереси тих, хто сприяє поширенню та відтворенню цих творів. Обидва види прав є важливими інструментами для розвитку культурної та творчої діяльності на міжнародному рівні, стимулюючи економічний розвиток і сприяючи обміну культурними продуктами.

1.2. Еволюція законодавства у сфері авторських прав у контексті розвитку технологій

Людина завжди прагнула до творчості, намагаючись передати красу та унікальність навколишнього світу через мистецтво. Протягом століть вона опановувала нові види творчої діяльності, що стало невід'ємною частиною її існування. Розвиток культури, інтелектуального та духовного потенціалу суспільства був би неможливим без використання вже створених творів і водночас без появи нових. Саме усвідомлення важливості творчої діяльності та необхідності захисту її результатів привело до виникнення авторського права.

Згодом, із розвитком технологій, зокрема появою звукозапису та відеозапису, виникли нові види підприємницької діяльності, засновані на використанні записаних виконань, фонограм і програм мовлення. Це, у свою чергу, вимагало створення правового механізму для захисту інтересів виконавців,

виробників фонограм і організацій мовлення. Оскільки ця діяльність не відповідала класичним принципам авторського права, для неї була розроблена окрема система захисту – суміжні права [22].

Авторське право та суміжні права охоплюють два фундаментальні аспекти. У об'єктивному розумінні це комплекс правових норм, які регламентують відносини, пов'язані із використанням творів науки, літератури, мистецтва, а також виконань, фонограм, відеогам і програм мовлення. З суб'єктивної точки зору ці права встановлюють особисті немайнові та майнові повноваження авторів, виконавців, виробників фонограм і відеогам, а також мовних організацій.

Авторське право забезпечує захист творів та майнових інтересів їхніх творців і осіб, які отримали відповідні права згідно з чинним законодавством. Воно також регламентує порядок використання творів, надаючи авторам виключне право дозволяти або забороняти їх використання. Водночас закон передбачає можливість вільного застосування творів у певних випадках, зокрема з науковою, освітньою чи інформаційною метою.

Суміжні права, в свою чергу, охороняють результати виконавської діяльності, фонограми, відеограми та мовлення. Їх часто розглядають як похідні від авторського права, оскільки виконання чи запис твору відкриває доступ до нього широкій аудиторії. Проте деякі об'єкти суміжних прав можуть існувати самостійно, не пов'язуючись безпосередньо з творами, наприклад записи природних звуків чи трансляції спортивних заходів.

Джерела авторського та суміжних прав — це законодавчі акти, що регулюють їхнє виникнення, реалізацію й захист. Основу правового регулювання становить Конституція України, яка гарантує свободу творчості і захист інтелектуальної власності. Детальні норми щодо авторського права містяться у Цивільному кодексі України та спеціальних законах, зокрема у Законі «Про авторське право і суміжні права».

Окрім національного законодавства, значну роль у цій сфері відіграють міжнародні угоди, такі як Бернська конвенція, Всесвітня конвенція про авторське право, а також низка договорів у межах Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Порушення авторських і суміжних прав тягне за собою цивільно-правову, адміністративну чи кримінальну відповідальність. Саме тому система їх правового захисту постійно вдосконалюється, враховуючи виклики, що виникають у зв'язку з технологічним прогресом і цифровою трансформацією сучасного світу [47].

26 травня 2011 року в місті Охрид (Македонія) відбулося засідання Європейської платформи регуляторних органів (ЄПРО), на якому обговорювалися питання розмежування традиційних і новітніх медіа, а також виклики, що постають перед регуляторами в умовах розвитку сучасного медійного контенту.

Досі серед науковців і представників бізнесу тривають дискусії щодо того, що саме включає поняття «нові медіа». Деякі українські та європейські експерти відносять до цієї категорії такі сервіси:

- онлайн-плеєри теле- та радіоканалів;
- послуги «Video-on-Demand» (відео на запит) і «Audio-on-Demand» (аудіо на запит), що дозволяють користувачам отримувати фільми, телепередачі чи інший контент за запитом через Інтернет, кабельні, IPTV та інші мережі (наприклад, YouTube, iTunes, Netflix, Disney+ тощо);
- «Catch-Up TV» – послуга, що дозволяє переглядати телевізійний контент у певний проміжок часу після його трансляції;
- соціальні мережі (Facebook, LinkedIn тощо);
- блоги та відеоблоги (включаючи подкасти);
- сервіси мікроблогів (Twitter, Tumblr тощо);
- онлайн-медіаплеєри (Boxee);

- платформи громадянської журналістики (Digg);
- Інтернет-радіо (Pandora);
- фотохостинги (Picasa, Flickr) [59].

У документі, розглянутому під час Першої конференції Ради Європи з питань медіа та комунікаційних послуг у Рейк'явіку (28–29 травня 2009 року), було запропоновано три основні категорії нових медіа:

1. цифрові конвергентні медіа, які можуть замінити традиційні медіа;
2. контент, створений користувачами («user-generated media»);
3. діяльність, схожа на медіа, що здійснюється нетрадиційними учасниками ринку (наприклад, інтернет-провайдерами, які забезпечують доступ до контенту).

Очікується, що у майбутньому з'являться нові форми медіа, а конвергенція сприятиме поєднанню традиційних та цифрових платформ.

Сьогодні відсутнє єдине визначення терміна «нові медіа». Згідно з Канадською радіотелевізійною та телекомунікаційною комісією, це будь-яка інтерактивна медіа-продукція, що розповсюджується цифровими методами. Vin Crosbie у своїй роботі «Що таке нові медіа?» підкреслює їхню ключову особливість: вони забезпечують комунікацію «від багатьох до багатьох», на відміну від традиційних мас-медіа, які функціонують за принципом «від одного до багатьох» [21].

У статті 99 Закону України «Про електронні комунікації» (№ 1089-IX від 16 грудня 2020 року), який набув чинності 1 січня 2022 року, вперше в історії українського законодавства було запроваджено термін «засоби масової інформації в мережі Інтернет», хоча його зміст не розкривається.

У Рекомендації Rec(2004)16 Комітету Міністрів Ради Європи медіа визначаються як будь-які комунікаційні засоби, що періодично поширюють відредаговану інформацію, незалежно від того, чи це онлайн- або офлайн-платформи (газети, журнали, телебачення, радіо та новинні Інтернет-сервіси).

Проект Закону України «Про медіа» (№ 2693-д, повторно зареєстрований 2 липня 2020 року) визначає медіа як засіб масової інформації у будь-якому форматі, що виходить під редакційним контролем і постійною назвою.

Основні характеристики нових медіа:

- цифровий формат;
- інтерактивність;
- використання Інтернет-технологій («Web-Based»);
- створення контенту безпосередньо користувачами («User Generated Content»).

Ці особливості нових медіа висувають нові виклики перед системою авторського права та суміжних прав, що потребує перегляду чинного законодавства.

У листопаді 2019 року Міністерство цифрової трансформації України заявило про намір досягти 100% покриття населених пунктів країни високошвидкісним Інтернетом протягом наступних п'яти років.

У 2019 році в Україні значно зросло поширення Інтернету – на 7% більше, ніж у 2018 році. Це підтверджують дані дослідження, проведеного компанією «Factum Group» на замовлення Інтернет Асоціації України. Фахівці пояснюють таке зростання активним використанням смартфонів: 66% регулярних користувачів виходять в Інтернет через мобільні телефони, а 22% користуються виключно мобільними пристроями [23].

Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров зазначив, що з липня 2020 року доступ до мобільного Інтернету четвертого покоління отримали 7 685 населених пунктів, у яких проживає понад 1,5 мільйона українців. Загалом 4G-зв'язок охоплює 20 506 міст і сіл країни. Однак, за результатами дослідження Міністерства цифрової трансформації, близько 5,75 мільйона українців не мають можливості підключитися до якісного фіксованого Інтернету, з яких понад 4 мільйони живуть у сільській місцевості. У 17 310 населених пунктах взагалі

немає оптичних мереж, а 65% сіл не забезпечені якісним широкосмуговим зв'язком. У зв'язку з цим уряд ставить перед собою завдання до 2024 року забезпечити 95% сільського населення доступом до швидкісного Інтернету зі швидкістю не менше ніж 100 Мбіт/с.

Значний розвиток отримали й онлайнові проєкти традиційних медіа. Друковані видання створюють цифрові версії, телекомпанії запускають Інтернет-платформи та сервіси «відео на замовлення». Деякі видання навіть відмовляються від паперових версій на користь цифрового формату. Телевізійні компанії розробляють мобільні застосунки для перегляду новин, впроваджують онлайн-голосування та цифровий відбір учасників телепроєктів [18].

Ці зміни впливають і на рекламний ринок, який залишається головним джерелом фінансування медіа-індустрії. З'являються нові формати реклами, такі як інтерактивна реклама, реклама на замовлення та таргетована реклама, що спрямована на конкретну аудиторію. Виникнення таких форматів зумовлено розвитком технологій та зменшенням темпів зростання телевізійної реклами.

Разом із розвитком Інтернету постають питання авторського права. Ще у 2000 році Вищий арбітражний суд України визнав, що розміщення творів у мережі є їхнім відтворенням. Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає, що автори мають право робити свої твори доступними для публіки в будь-якому місці й у будь-який час. Однак розповсюдження телевізійних програм через Інтернет (IPTV, webcasting) не регулюється чинним законодавством, що може призвести до суперечок між мовниками та користувачами контенту [42].

На міжнародному рівні проблему авторського права в Інтернеті також намагаються врегулювати. У 1996 році Всесвітня організація інтелектуальної власності ухвалила договори, які визнають право авторів та виконавців поширювати контент онлайн. Проте досі жодна міжнародна угода не захищає сигнали мовників, що розповсюджуються через Інтернет. У 2006 році ВОІВ

вирішила спочатку зосередитися на захисті традиційного телебачення, відмовившись від обговорення webcasting і simulcasting.

Інтернет та нові технології створюють виклики для захисту авторських прав. Європейський Союз ще у 2008 році ухвалив документ щодо креативного онлайнового контенту, що передбачає підтримку транскордонного розповсюдження цифрового контенту. Усі ці зміни підтверджують, що нові медіа мають глобальний характер і потребують чіткого правового регулювання.

Згідно з Гранадською міністерською декларацією, країни Європейського Союзу мають спрямовувати свої зусилля на забезпечення дотримання авторських і суміжних прав в інтернет-просторі. Для цього передбачено спрощення процедури ліцензування, що діє на декілька територій одночасно (так зване "multiterritorial licensing") [17].

У Політичній декларації Першої конференції Ради Європи на рівні міністрів, присвяченій питанням медіа та комунікаційних послуг, підкреслюється необхідність дослідження механізмів розподілу прав та відповідальності між творцями контенту та його розповсюджувачами, а також провайдерами послуг. У різних країнах, зокрема в Європі та США, існують різні підходи до вирішення цього питання, які залежать від національного законодавства та судових рішень.

Одним із прикладів судової практики є справа голлівудських студій "Warner Bros." та "Universal" проти німецького онлайн-сервісу "Zattoo", який дозволяв переглядати телепередачі через інтернет одночасно з їхнім ефірним мовленням. Регіональний суд Гамбургу визнав цей сервіс порушником авторського права, поклавши відповідальність саме на власника вебсайту.

В Україні судова практика свідчить про те, що відповідальність за порушення авторських і суміжних прав в інтернеті переважно покладається на власників вебсайтів, де розміщується незаконний контент.

У США закон "Digital Millennium Copyright Act" (DMCA), прийнятий у 1998 році, встановлює, що інтернет-провайдери не несуть відповідальності за порушення авторського права, якщо:

- вони не знали про наявність незаконного контенту;
- після отримання скарги від правовласника оперативно видалили спірний матеріал;
- у разі судового запиту повідомили правовласника про особу порушника.

На відміну від США, країни ЄС до 7 червня 2021 року мали адаптувати своє законодавство до вимог Директиви ЄС щодо Єдиного цифрового ринку. Зокрема, стаття 17 цієї директиви прямо зобов'язує провайдерів онлайн-контенту не допускати публічного поширення матеріалів, захищених авторським правом, без відповідного дозволу [12].

Визначення терміну "провайдер послуги з поширення онлайнового контенту", закріплене у Директиві, охоплює такі платформи, як YouTube, Netflix, Facebook та інші сервіси, що заробляють на зберіганні й розповсюдженні цифрового контенту, включаючи той, що створюється користувачами.

В Україні Закон "Про державну підтримку кінематографії" запровадив механізм "Повідомлення і припинення" (Notice and Takedown), що передбачає видалення контенту на вимогу правовласників. Водночас ця процедура не повністю відповідає вимогам статті 17 Директиви ЄС.

15 грудня 2020 року Європейська комісія представила Європарламенту два нові законопроекти: Закон про цифрові послуги (Digital Services Act, DSA) та Закон про цифрові ринки (Digital Markets Act, DMA). Закон про цифрові послуги містить норму про "комплексну перевірку" діяльності провайдерів контенту, що розширює положення статті 17 Директиви про Єдиний цифровий ринок [15].

Директива ЄС щодо онлайн-трансляцій вводить обов'язкове колективне управління правами для телерадіопрограм, щоб спростити ліцензування контенту

мовниками. Це має сприяти розвитку цифрових сервісів та розширенню доступу до них у різних країнах.

Важливим інструментом захисту авторських і суміжних прав є системи керування цифровими правами (Digital Rights Management, DRM). Вони дозволяють контролювати доступ до контенту, визначати умови його використання, а також стежити за дотриманням правовласників. Водночас DRM викликає певні проблеми, зокрема через несумісність різних цифрових платформ та пристроїв [23].

Серед найбільш дискусійних питань у сфері авторського права в цифрову епоху залишається право на вільне використання контенту. Правовласники занепокоєні можливістю неконтрольованого розповсюдження творів, тоді як користувачі наполягають на необхідності вільного доступу до цифрових матеріалів.

Окрему увагу привертає концепція "вільних ліцензій" (Creative Commons, GNU Free Documentation License), що дозволяє авторам встановлювати певні умови використання своїх творів. Такий підхід дає змогу знайти баланс між захистом прав інтелектуальної власності та свободою обміну інформацією в інтернеті.

Розвиток цифрових технологій ставить перед правовою системою нові виклики. Наприклад, сучасне українське законодавство все ще визначає фонограми та відеограми як записи на фізичних носіях, що не відповідає реаліям цифрової епохи. Також існує проблема правового регулювання інтерактивних медіа, де користувачі можуть взаємодіяти із контентом у режимі реального часу.

Таким чином, авторське право та суміжні права в умовах цифровізації потребують гнучкого та збалансованого підходу, що враховує як інтереси правовласників, так і права користувачів на доступ до інформації [28].

На сьогодні законодавство у сфері авторського права та суміжних прав регулює питання поширення об'єктів авторського права та суміжних прав серед

широкої аудиторії. Це стосується випадків, коли контент транслюється для загального сприйняття, тобто у форматі «point-to-multipoint».

Щодо кваліфікації інтерактивних елементів існують два можливі підходи. Перший стверджує, що вони не підлягають авторсько-правовій охороні, оскільки не відповідають принципу публічного поширення. Другий підхід передбачає, що такі елементи орієнтовані на загальнодоступне використання, адже будь-хто може отримати до них доступ. У цьому випадку на них поширюється дія законодавства про авторське право та суміжні права [30].

У Європейському Союзі ще 19 грудня 2002 року було ухвалено Резолюцію Ради «Про інтерактивний медіаконтент в Європі» (Council Resolution of 19 December 2002 on interactive media content in Europe (2003/C13/04)). У цьому документі Європейська комісія отримала рекомендацію оцінити необхідність додаткових або нових заходів для розвитку цього сектору.

У період з 2020 по 2025 рік Україна здійснила значні кроки у реформуванні законодавства щодо захисту авторських прав, прагнучи адаптувати його до сучасних технологічних викликів та гармонізувати з європейськими стандартами.

У 2020 році було затверджено Національну стратегію розвитку сфери інтелектуальної власності, метою якої стало покращення економічних показників України через розвиток системи інтелектуальної власності. Стратегія передбачала створення сприятливих умов для новаторів, винахідників та бізнесменів у створенні, розпорядженні та захисті своєї інтелектуальної власності [25].

1 грудня 2022 року Верховна Рада України ухвалила нову редакцію Закону "Про авторське право і суміжні права", яка набула чинності 1 січня 2023 року. Цей закон замінив попередню версію від 1993 року та імплементував норми європейського законодавства у сфері авторського права. Серед ключових нововведень:

Розширення об'єктів авторського права: включення нових категорій творів, зокрема тих, що створені із застосуванням штучного інтелекту.

Удосконалення правового регулювання: гармонізація положень Цивільного кодексу України та Закону "Про авторське право і суміжні права" з нормами законодавства Європейського Союзу для забезпечення надійної правової охорони авторських та суміжних прав.

Врегулювання питань, пов'язаних із штучним інтелектом: визначення правового статусу творів, створених за допомогою штучного інтелекту, та встановлення відповідних правових механізмів їх захисту [34].

У цей час особливий акцент було зроблено на модернізації механізмів колективного управління майновими правами власників авторських і суміжних прав. Прийняття Закону «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» стало ключовим кроком у регулюванні процедури реєстрації та акредитації організацій колективного управління, а також у впровадженні прозорих підходів до встановлення тарифів винагороди та контролю за їх діяльністю.

Загалом, у період 2020-2025 років Україна здійснила комплексну реформу законодавства у сфері авторського права, спрямовану на його модернізацію, відповідність міжнародним стандартам та ефективний захист прав авторів в умовах цифрової епохи.

1.3. Вплив цифровізації на захист авторських прав: виклики та можливості

Сучасний світ переживає стрімку цифрову трансформацію, яка значно впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема й на захист авторських прав. Цифровізація відкриває широкі можливості для творців контенту, дозволяючи їм швидше та ефективніше поширювати свої твори, а також монетизувати їх. Водночас вона створює низку викликів, пов'язаних із незаконним використанням

та розповсюдженням авторських матеріалів. У цьому контексті постає необхідність розробки нових механізмів захисту прав інтелектуальної власності, які відповідатимуть сучасним технологічним реаліям [29].

Цифровізація значно полегшила процес копіювання та розповсюдження контенту, що, у свою чергу, призвело до масового зростання порушень авторських прав. Завдяки інтернету та численним платформам для обміну файлами, твори можуть поширюватися без згоди авторів, що суттєво зменшує їхні доходи. Піратські сайти, торрент-трекери та несанкціоновані платформи сприяють незаконному використанню музики, фільмів, книг, програмного забезпечення та інших творів.

З розвитком технологій порушники авторських прав отримали доступ до засобів, які ускладнюють їх ідентифікацію та притягнення до відповідальності. Використання VPN, проксі-серверів та технологій блокчейну дозволяє приховувати сліди незаконної діяльності. Багато веб-платформ розміщують свої сервери в країнах із м'яким законодавством у сфері авторського права, що ускладнює їх переслідування в правовому порядку [12].

Штучний інтелект (ШІ) стає все більш потужним інструментом для створення контенту, зокрема текстів, зображень, музики та відео. Це ставить питання щодо того, кому належать права на такі твори: автору алгоритму, користувачу, який ініціював генерацію, чи ці твори взагалі не підлягають авторсько-правовому захисту? Правові системи більшості країн поки що не мають однозначної відповіді на це питання, що створює правову невизначеність.

Авторське право регулюється національним законодавством кожної країни, проте в умовах глобалізації та інтернету важливою стає гармонізація правових норм на міжнародному рівні. У Європейському Союзі діє Директива про авторське право в цифрову епоху, яка встановлює жорсткі вимоги щодо захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. Водночас у

багатьох інших країнах законодавство є менш суворим, що створює дисбаланс у міжнародному захисті авторських прав [1].

Одним із головних викликів цифрової епохи є пошук рівноваги між захистом прав авторів та вільним доступом до інформації. Надмірно жорсткі заходи можуть обмежити розвиток культури та науки, а надто м'які — посилити проблему піратства. Важливо розробляти механізми, які забезпечать авторам справедливу винагороду, водночас не перешкоджаючи широкому доступу до культурних та освітніх ресурсів.

Одним із перспективних рішень для захисту авторських прав є використання блокчейну. Ця технологія дозволяє створювати незмінні реєстри авторських прав, що унеможливорює підробку або несанкціоноване використання контенту. Блокчейн може бути використаний для реєстрації авторства, відстеження використання творів та автоматичного здійснення виплат роялті авторам [3].

Сучасні цифрові платформи активно впроваджують алгоритми розпізнавання контенту, які дозволяють швидко виявляти та блокувати нелегальне поширення творів. Наприклад, система YouTube Content ID автоматично перевіряє завантажені відео на наявність авторських матеріалів і вживає заходів щодо їх захисту. Також застосовуються технології цифрового водяного знакування, які дозволяють маркувати контент і контролювати його розповсюдження.

Розвиток легальних цифрових сервісів значно зменшив рівень піратства. Стрімінгові платформи, такі як Netflix, Spotify, Apple Music, забезпечують авторам справедливу монетизацію контенту, а користувачам — зручний доступ до ліцензійного продукту. Завдяки таким платформам легальний контент стає більш доступним, що знижує потребу в його незаконному поширенні [52].

Світова спільнота поступово рухається до уніфікації норм у сфері авторського права. Багато країн імплементують положення міжнародних угод,

таких як Бернська конвенція, а також адаптують своє законодавство до сучасних викликів цифрової епохи. Це сприяє покращенню механізмів захисту авторських прав на міжнародному рівні.

Штучний інтелект також може бути корисним у боротьбі з порушеннями авторських прав. AI-системи здатні аналізувати великі обсяги даних та виявляти незаконно використані матеріали. Це значно спрощує контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності та допомагає авторам ефективніше захищати свої твори [50].

Цифровізація суттєво змінила механізми захисту авторських прав, створюючи як нові виклики, так і можливості. Незаконне копіювання та розповсюдження контенту стали більш поширеними, проте розвиток сучасних технологій, таких як блокчейн, автоматизовані системи моніторингу та стрімінгові сервіси, допомагає ефективно боротися з порушеннями. Гармонізація міжнародного законодавства та впровадження інноваційних підходів дозволять забезпечити належний рівень захисту прав інтелектуальної власності в умовах цифрової епохи.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АВТОРСЬКОГО ТА СУМІЖНОГО ПРАВА В МЕДІАПРОСТОРІ

2.1. Специфіка авторського права та суміжних прав у вітчизняному медіапросторі

Сьогодні соціальні мережі заслуговують особливої уваги, адже вони стали невід’ємною частиною цифрового життя й представляють собою середовище, де користувачі створюють та обмінюються контентом через різноманітні веб-платформи, орієнтовані на соціальну взаємодію. Найвідоміші з них — Facebook, YouTube, Twitter, Instagram та інші — не лише відкривають нові горизонти для комунікації та співпраці, а й породжують низку викликів у сфері інтелектуальної власності.

Під поняттям «інтелектуальна власність» зазвичай розуміють комплекс майнових і немайнових (моральних) прав, що виникають у зв’язку з результатами творчої та інтелектуальної діяльності. Ігнорувати роль соціальних платформ більше неможливо — вони стали ключовим інструментом повсякденного спілкування як для окремих осіб, так і для компаній.

Багато організацій активно інтегрують соцмережі в свою комунікаційну стратегію, визнаючи їх ефективним способом швидкого доступу до цільової аудиторії. Сучасні бренди рідко обходяться без присутності в соціальному просторі, адже саме тут формуються спільноти, лояльність і довіра. Для посилення впливу компанії часто співпрацюють з популярними інфлюєнсерами, які просувають їхню продукцію або послуги, створюючи тим самим емоційний зв’язок із потенційними споживачами й стимулюючи попит.

Проте разом із можливостями соціальні мережі несуть і низку ризиків. Однією з головних загроз для бізнесу є складність контролю над контентом, що публікується, зокрема щодо неправомірного використання торговельних марок.

У стрімкому цифровому середовищі вручну відстежити всі згадки практично неможливо. Саме тому компанії все частіше вдаються до використання автоматизованих систем моніторингу, які дозволяють оперативно виявляти порушення й сигналізувати про те, що відповідні права на бренд перебувають під наглядом і юридичним захистом.

Багато компаній обирають консервативну стратегію управління контентом, за якої весь матеріал проходить ретельну перевірку та редагування до моменту публікації. Такий підхід дозволяє власникам веб-платформ мати повний контроль над тим, що з'являється на сайті, але водночас вимагає значних ресурсів і покладає на них повну юридичну відповідальність за зміст.

У сучасних соціальних мережах процес контролю за контентом здебільшого здійснюється модераторами, які встановлюють правила публікації. У разі їх порушення система автоматично блокує небажаний матеріал, попереджаючи поширення забороненого або сумнівного вмісту.

Під час реєстрації в соцмережах користувачі, як правило, надають дозвіл на використання власних фото не лише в межах платформи, а й на партнерських ресурсах. Це слугує механізмом запобігання масовим порушенням авторських прав, адже, розміщуючи зображення в мережі, потрібно усвідомлювати ризик їх потенційного широкого розповсюдження.

Одним із найактуальніших викликів у цифровому середовищі є поширення авторсько-захищеного контенту — програм, музики, фільмів, ігор і текстів — без дозволу правовласників. Це відбувається як на спеціалізованих піратських платформах, так і в самих соціальних мережах. Значна частина порушень пов'язана з нелегальним розповсюдженням музичних творів: як для власної вигоди (комерційне піратство), так і в приватних цілях — без придбання відповідних ліцензій.

Хоча легальні сервіси, як-от Netflix, iTunes, LOVEFiLM, Blinkbox чи український Megogo, демонструють успішність онлайн-дистрибуції кіно, їхній

прогрес одночасно стимулює зростання інтересу серед піратів. Фільми, які щойно з'являються на екранах, дуже швидко опиняються в Інтернеті у вигляді неякісних копій, знятих на телефони. Це негативно впливає на доходи кінотеатрів, режисерів та продюсерів, оскільки частина глядачів обирає безкоштовний перегляд удома, нехтуючи авторськими правами.

Подібна ситуація спостерігається і з книгами — в мережі можна легко знайти піратські копії друкованих та електронних видань. Проте, купуючи офіційні версії, ми не лише підтримуємо творців, а й визнаємо цінність їхньої праці, що заслуговує на гідну винагороду.

Соціальні медіа, з своєю особливою природою, сприяють вираженню думок та інформації. Однак, через відсутність прямого контакту, люди мають більшу схильність до негативних, агресивних або екстремальних висловлювань, що можуть поширюватися по всьому світі миттєво.

Незважаючи на те, що Інтернет майже повністю заповнив медіа-простір, традиційні засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо та преса, все ще зберігають свою важливість і частку в житті людей. Хоча їх популярність зменшується з року в рік, вони мають своїх прихильників. Проте, зменшення популярності цих засобів не гарантує дотримання прав інтелектуальної власності.

Проблема порушення авторських прав часто спостерігається на радіо, де нелегально використовують музичні файли без відповідних прав та документів. Також преса виявляється багатою на фейкові новини, а плагіат є поширеним явищем. Плагіат може мати різні форми, включаючи копіювання без цитування, необережне маніпулювання оригінальним текстом та використання чужих ідей.

Варто зазначити, що плагіат не є кримінальним злочином, оскільки ідеї та слова є безтілесними і не можуть бути вкраденими. Однак, плагіат може позбавити автора оригінального твору визнання та відповідного визнання його праці, що може мати фінансові наслідки.

Якщо говорити про телебачення, то телеканали обов'язково повинні дотримуватися прав інтелектуальної власності та уникати трансляції матеріалів, які порушують авторські права. Наприклад, у рекламах або шоу не можна використовувати музичні фрагменти без дозволу автора, а також відео, фільми, фотографії, чи картинки без належних згадок про автора чи джерело.

Часто виникають суперечки на телебаченні через схожі ідеї розважальних шоу. На українських телеканалах такі ідеї часто купують за кордоном за певним контрактом. Однак, якщо ми продавці ідеї, то маємо дбати про захист своїх авторських прав. Для цього необхідно чітко передавати свої ідеї на папері, надаючи детальні пояснення та інформацію. Крім того, варто укласти договір, в якому буде визначено всі умови використання інформації, щоб уникнути незрозумілостей та можливих порушень авторських прав з обох сторін [28, с. 257-260].

Інтернет-ЗМІ можуть розглядатись як суб'єкт певної діяльності та як продукт цієї діяльності. Як продукт, інтернетЗМІ реалізується у формі сайту. У літературі переважає думка щодо належності сайтів до складених творів, що своєю чергою, дає підстави вважати сайт об'єктом авторського права. Втім сьогодні в літературі немає єдності що розуміння правової природи веб-сайту. Питання щодо сайту мережевого видання як про об'єкт авторського права не вирішене законодавчо не лише в Україні, а й у тих країнах, де такий вид ЗМІ передбачений законодавством [22, с. 48].

Громадяни та журналісти мають законне право звертатися із запитами і отримувати копії проєктних документів відповідно до положень Закону України «Про доступ до публічної інформації». Відповідно до статті 15 цього закону, розпорядники інформації зобов'язані публікувати проєкти рішень не пізніше ніж за 10 днів до дати їх розгляду. Водночас автори мають можливість обмежити розповсюдження або оприлюднення своїх матеріалів у виняткових випадках, що потенційно створює ризики порушення права громадян на доступ до інформації.

Проте останнім часом почастишали випадки безпідставних відмов, де як аргументи неправомірно використовуються посилення на комерційну таємницю чи захист персональних даних. Особливо тривожним є застосування юридично хибних формулювань, пов'язаних з «арештом майнових прав інтелектуальної власності користувачів Інтернету, що виникають під час взаємодії з веб-ресурсами». Такі практики викликають обґрунтоване занепокоєння й імовірно найближчим часом стануть предметом серйозного суспільного та правового обговорення.

Важливо зазначити, що існує часовий проміжок, коли проєкт може залишатися під захистом авторського права - від початку його створення до моменту, коли його визнають проєктом. Наприклад, якщо орган влади оголошує конкурс на написання проєктів з проблематики годівлі птахів взимку, то текст усіх учасників конкурсу буде захищений авторським правом. Але як тільки буде обраний певний проєкт для подальшої роботи чи ухвалення, він перестане бути об'єктом авторського права. Так само, якщо орган створює робочу групу для розробки проєкту, то він не може заявляти права на авторство від самого початку, оскільки проєкт розробляється колективом.

Також, увагу приділяється питанню свободи панорами, яке охоплює можливість фотографування, знімання на відео та інше відтворення зовнішнього вигляду об'єктів, що захищені авторським правом і знаходяться в публічних місцях або видні з таких місць, наприклад, будівель, пам'ятників, мостів, інтер'єрів станцій метро та ін.

До форм дозволеного відтворення належить, зокрема:

- використання творів образотворчого мистецтва, прикладного дизайну, архітектурних об'єктів, елементів містобудування або садово-паркового мистецтва, що розміщені у відкритих для громадськості просторах (крім музейних та виставкових експозицій), під час створення нових образотворчих, фотографічних або аудіовізуальних творів;

- виготовлення макетів, креслень або планів будівель у межах реконструкційних цілей, за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеному призначенню.

Зазначені форми відтворення дозволяються без необхідності отримання дозволу від правовласника, без виплати винагороди, а також без обов'язкового зазначення автора чи джерела оригіналу.

Однією з дискусійних тем у сфері медіа залишається авторство інтерв'ю. Для врегулювання цього питання було розроблено законопроект № 5552-2. У статті 13 документа запропоновано вирішення: у разі, якщо інтерв'ю має творчий характер, виключні майнові права на нього належать особі, яка брала інтерв'ю, якщо інше не визначено угодою між сторонами. Водночас особа, яка дає інтерв'ю, зберігає лише особисті немайнові права — зокрема, право на згадку (або заборону згадки) свого імені, використання псевдоніма, а також право вимагати недоторканності змісту інтерв'ю [24].

Експерти стверджують, що в Україні існує відсутність належного інформаційного забезпечення та небажання охороняти права інтелектуальної власності, що перешкоджає встановленню ефективної системи охорони інтелектуальної власності в суспільстві. Постійне піратство, плагіат, підробки та зміни інформації майже не накладають на себе відповідальність, що викликає феномен безкарності.

Тому засобам масової інформації доручено проводити просвітницьку роботу щодо популяризації інтелектуальної власності, наголошувати на необхідності її захисту та пояснювати громадянам України всі можливі наслідки незаконного використання інтелектуальної власності інших. Пропаганда інтелектуальної власності повинна стати не лише пустими словами, але і сприяти підняттю рівня поваги до неї в суспільстві, а також знаходити втілення на практиці. Це дозволить українському суспільству стати суспільством знань.

Сучасні зміни в технологіях, законодавстві та змісті ЗМІ змушують

журналістів переглянути свої підходи до інтелектуальної власності на національному та міжнародному рівнях. Широкі та добре захищені права інтелектуальної власності є індикатором якості засобів масової інформації. Журналістика, як вільна преса, потребує надійного захисту прав інтелектуальної власності для забезпечення цілісності засобів масової інформації та довіри громадськості до них, незалежно від соціально-політичних та культурних умов у країні [20].

2.2. Особливості авторського права та суміжних прав у зарубіжному медіапросторі

У контексті розвитку інтерактивних технологій у сфері нових медіа постає питання щодо правової кваліфікації програмних послуг, які містять інтерактивні елементи. Зазвичай поняття «інтерактивність» передбачає наявність двостороннього зв'язку між користувачем контенту та його постачальником. Така взаємодія реалізується за принципом «точка до точки» (point-to-point) через індивідуальний канал передачі інформації, орієнтований на конкретного споживача.

Водночас чинне законодавство у сфері авторського права та суміжних прав регулює переважно ситуації, пов'язані з наданням доступу до творів широкій публіці, тобто за принципом «точка до багатьох» (point-to-multipoint). Це викликає юридичні дискусії стосовно того, чи повинні інтерактивні сервіси підпадати під охорону відповідно до норм авторського права.

У цьому контексті можна виділити два підходи до трактування інтерактивних елементів:

- Вважати їх такими, що не підлягають авторсько-правовій охороні, оскільки вони не призначені для публічного поширення, а орієнтовані на індивідуальне використання.

- Кваліфікувати такі послуги як публічно доступні, оскільки потенційно кожен користувач може отримати до них доступ, що передбачає застосування норм законодавства про авторські та суміжні права.

На рівні Європейського Союзу ці питання також отримали увагу. Так, 19 грудня 2002 року Радою ЄС була ухвалена Резолюція «Щодо інтерактивного медіаконтенту в Європі» (Council Resolution of 19 December 2002 on interactive media content in Europe (2003/C13/04)), якою Комісію Європейських Співтовариств було закликано розглянути необхідність розробки нових або додаткових механізмів для стимулювання розвитку цього динамічного сектору цифрової економіки [25, с. 231].

Щодо авторського права та суміжних прав у медіапросторі США, варто зауважити, що всі закони про авторське право є федеральними, а отже, єдиними для всієї країни (теоретично). Штати не відіграють жодної ролі, тому що Конституція надає Конгресу єдину «владу... сприяти прогресу науки та корисних мистецтв, забезпечуючи на обмежений час авторам і винахідникам виключне право на їхні відповідні твори та відкриття. " Конгрес вперше скористався цим повноваженням для встановлення авторських прав (і патентів) на своєму першому засіданні в 1791 році, і відтоді він регулярно переглядав і оновлював закон. Хоча останній комплексний перегляд авторських прав був прийнятий у 1976 році, Конгрес прийняв багато нових законів про авторське право та вніс поправки до інших – іноді після дуже суперечливого лобіювання та дебатів – у цифрову еру.

По-друге, закон про авторське право охоплює надзвичайно широкий спектр творчої діяльності. Закон називає їх «авторськими творами», але авторське право захищає майже всі творчі роботи, які можна записати або іншим чином зафіксувати на матеріальному носії [30].

Однією з найвідоміших справ про авторське право та добросовісне використання в журналістиці є Harper & Row Publishers, Inc. проти Nation

Enterprises. Верховний суд Сполучених Штатів постановив, що цитування 300 слів неопублікованого рукопису в журнальній статті є порушенням авторських прав і що неліцензійне використання не підпадає під винятки добросовісного використання.

Видавництво Harper & Row Publishers, Inc. підготувало рукописну автобіографію президента Джеральда Форда та продало ексклюзивні права на публікацію уривків журналу Time. Джерело передало неопублікований рукопис журналу The Nation (The Nation) (відповідач), який потім швидко опублікував статтю, перефразовуючи та прямо цитуючи рукопис.

Незважаючи на те, що рукопис містив інформацію, яка становить великий суспільний інтерес, Верховний суд дійшов висновку, що «традиційна доктрина добросовісного використання не санкціонувала використання The Nation цих матеріалів, захищених авторським правом», і проілюстрував, як журналіст може аналізувати добросовісне використання в журналістиці або контексті новин.

Застосовуючи перший фактор добросовісного використання, суди повинні враховувати, чи є неліцензійне використання комерційним чи некомерційним за характером. Якщо використання має комерційний характер, це буде проти висновку про добросовісне використання.

Верховний суд у справі Sony Corporation of America проти Universal City Studios, Inc. постановив, що комерційне використання матеріалів, захищених авторським правом, імовірно порівнюється з визнанням неліцензійного використання, має право на виняток добросовісного використання.

У справі Harper & Row суд пояснив, що The Nation вийшла за рамки повідомлення про інформацію, яка не захищена авторським правом, і зробила «новинну подію», щоб використати цінність першої публікації важливих, виразних частин рукопису. Крім того, Суд зазначив, що різниця між комерційною та некомерційною не зосереджена на тому, «чи єдиним мотивом використання є грошова вигода, а чи може користувач отримати прибуток від

використання захищеного авторським правом матеріалу без сплати звичайної ціни».

Крім того, незважаючи на те, що використання The Nation рукопису підпадало під один із ілюстративних прикладів добросовісного використання новинних репортажів статуту про добросовісне використання, це використання не переважало намірів The Nation «замінити комерційно цінне право власника авторського права на першу публікацію». Як зазначалося раніше, журналісти не можуть автоматично стверджувати, що використання є добросовісним, оскільки воно підпадає під один із ілюстративних прикладів, наведених у розділі 107 Закону про авторське право. Подібно до того, як суд зробив у справі Harper & Row, суди збалансують численні міркування в аналізі добросовісного використання [31].

Роль авторського права в медіа та індустрії розваг зробила значний внесок у зростання глобального бізнесу. Закон про авторське право 1976 року регулює авторське право в Сполучених Штатах. У всьому світі існує багато договорів і угод, які захищають права власників від порушення авторських прав. Ці конвенції загалом вважаються захистом від піратства авторських прав у всьому світі. Однією з найважливіших угод щодо боротьби з порушенням авторських прав є Бернська конвенція про попередження та охорону літературних і художніх творів. Майже кожна країна підписала Бернську конвенцію. Отже, в індустрії розваг і медіа в усьому світі існує кілька договорів і конвенцій для захисту прав оригінальних власників від порушення авторських прав.

Як правило, актор або ведучий використовує певний слоган, який стає настільки відомим, що завдяки цьому актору чи ведучому шоу продовжується й отримує всесвітню популярність. Наприклад, у фільмі «Dewar» одного разу Амітабх Бачаан сказав: «Main aaj bhi pheke hue paisa nahi uthata». Ці слогани присвячені акторам, режисерам, сценаристам і продюсерам, творцям кінематографічного твору чи звукозапису та продюсерам відповідно до Розділу 2

(d) (v) Закону про авторське право [33].

Щодо авторського права та суміжних прав у медіапросторі Індії, варто відмітити наступне. Була пісня Кріса Брауна "Turn up the music", випущена 17 лютого 2012 року. Музика дуже схожа на індійську пісню "Кальян-бар" від Хімеша Решаммія, оприлюднену 8 листопада 2012 року. Ця справа так і не дійшла до суду, але якби й дійшла, це було б порушенням авторських прав. Розберемося, які дії не призводять до порушення авторських прав. Дія, яка не є порушенням, закріплено розділом 52 Закону про авторське право 1957 р. Розділ 52 базується на доктрині «чесної угоди». Ця доктрина створює сферу винятків, яка технічно надає певні обмеження виключним правам власника авторського права на збереження автентичності твору. В Індії судова система працює з величезним обсягом роботи через гігантську кількість населення, тому щоразу, коли будь-яка справа про авторське право потрапляє до суду, застосовується доктрина «чесної угоди» та визначається на основі наступних факторів:

- Яке фактичне використання твору?
- Який характер роботи?
- Яка сума використана у творі?

У випадку India TV Independent News Services Pvt. Ltd проти Yashraj Films Pvt. Ltd, справа полягала в тому, що апелянти (India TV) зробили шоу, яке складалося з документування життя співаків. Відповідачі (Yashraj Films Private Ltd) стверджували, що документація була дуже схожа на один із їхніх фільмів, і це було б порушенням авторських прав. Апелянт захищав розділ 52 Закону про авторське право 1957 року. Високий суд Делі відхилив захист, і апелянту було видано судову заборону. Їм заборонили займатися виробництвом і трансляцією. Суд сказав: «Верховенство права втрачає сенс, якщо воно не збігається з правилом життя», і застосував чотири фактори «чесної справи». Суд додав, що з поправкою до Закону про авторське право відповідно до Закону про внесення змін до Закону про авторське право 2012 року, який набув чинності 7

червня 2012 року, до розділу 52 Закону про авторське право вносяться зміни, і захист чесної угоди тепер доступний навіть для похідних робіт, захищених авторським правом [32].

2.3. Аналіз судових справ та суперечок щодо авторського права та суміжних прав у медіапросторі

У сучасну епоху активного розвитку інформаційних технологій постійно зростає кількість каналів поширення інформації — як через традиційні засоби масової інформації, так і за допомогою цифрових платформ. Яскравим прикладом цього є справа № 569/17272/15-ц від 30.01.2019 року, в якій Велика Палата Верховного Суду визнала за особою право на розміщення повідомлення про порушення прав інтелектуальної власності у ЗМІ. Суд погодився з рішенням апеляційної інстанції, незважаючи на те, що така інформація мала бути оприлюднена саме на офіційному інтернет-ресурсі відповідача.

У межах цієї справи позивачі звернулися до суду з вимогою захистити їхні авторські права. Вони зазначили, що у 2006 році художник-постановник, який працював у товаристві з обмеженою відповідальністю, створив службовий твір образотворчого мистецтва у межах виконання трудових обов'язків. Майнові авторські права на цей витвір були закріплені за підприємством. Згодом з'ясувалося, що інше господарське товариство без дозволу скористалося вказаним твором, розмістивши його онлайн і неодноразово використавши у своїй програмі — шість разів.

Позивачі вимагали, серед іншого, зобов'язати відповідача оприлюднити інформацію про виявлене порушення авторських прав на його офіційному веб-ресурсі. Однак суд першої інстанції відмовив у задоволенні вимог, аргументуючи це тим, що позивачі не надали достатньо доказів щодо неправомірного використання твору, авторські права на який були зареєстровані за одним із них.

Не погодившись із таким рішенням, позивачі подали апеляцію. Апеляційний суд, розглянувши матеріали справи, скасував первинне рішення і ухвалив нове — на користь позивачів. Суд постановив зобов'язати відповідача протягом одного місяця з дати набрання рішенням чинності оприлюднити на офіційному сайті повідомлення про порушення авторських прав на вказаний твір образотворчого мистецтва.

Втім, відповідач скористався правом касаційного оскарження, і за результатами перегляду Велика Палата Верховного Суду скасувала рішення суду першої інстанції у частині стягнення компенсації за порушення майнових авторських прав. Водночас провадження за цим пунктом було закрито, оскільки, на думку суду, спір мав вирішуватися в порядку господарського судочинства, а не за правилами цивільного процесу.

У частині вимоги щодо опублікування повідомлення про порушення прав інтелектуальної власності на офіційному сайті відповідача, апеляційне рішення залишилося чинним. Верховний Суд підкреслив, що обраний позивачем спосіб захисту є правомірним та ефективним. Такий спосіб дозволяє поновити порушене немайнове право інтелектуальної власності автора — право на зазначення імені при використанні твору. Виявилось, що відповідач використав твір без згадки про автора, тим самим порушивши це особисте право.

Публічне оприлюднення інформації про правопорушення, особливо через офіційний веб-ресурс відповідача, розглядається судом як дієвий інструмент захисту, адже дозволяє донести до широкого загалу факт авторства та вчиненого порушення. Відповідно, вимога щодо розміщення такого повідомлення відповідає принципам належного захисту особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної власності.

Таким чином, винесене рішення стало прикладом ефективного застосування публікації інформації як способу правового захисту інтелектуальних прав. Суд акцентував увагу на тому, що повідомлення повинно

бути розміщене саме на офіційному сайті відповідача, а не в засобах масової інформації. Це ще раз підтверджує, що позивач обрав відповідний механізм правового реагування, який дозволив досягти бажаного результату — визнання порушення та захист своїх прав у судовому порядку [10, с. 57-58].

Однією з найбільш резонансних справ у вітчизняному медіапросторі стала судова тяганина між Новим каналом та компаніями ТРК "Студія 1+1" і "1+1 Продакшн" стосовно телешоу "Інспектор Фреймут". Судом було встановлено, що формат програми "Ревізор", яка транслювалася на Новому каналі, був без належного дозволу адаптований та використаний під час створення нового проекту. Зважаючи на це, суд визнав дії відповідачів порушенням авторського права й зобов'язав виплатити Новому каналу компенсацію, що перевищила один мільйон гривень [17].

Щодо іншої гучної справи, Верховний Суд відмовив у відкритті касаційного провадження за скаргою ГС "Коаліція аудіовізуальних і музичних прав" (КАМП), яка діяла в інтересах ПП "Світова музика", у спорі з ОТТ-сервісом Megogo. Таким чином, залишилися чинними рішення Господарського суду першої інстанції та Північного апеляційного господарського суду, якими в задоволенні позовних вимог про стягнення 223 568,91 грн компенсації за порушення авторських прав було відмовлено.

Восени 2020 року КАМП подала понад три десятки позовів до провайдерів зв'язку, звинувачуючи їх у неправомірному використанні творів, захищених авторським правом. Серед них — і справа проти Megogo, що подавалася в інтересах ПП "Світова музика", яке здійснювало управління правами на підставі контракту з російською компанією ТОВ "Олл Мьюзик Паблішинг".

У квітні 2021 року Господарський суд відхилив цей позов. Суд зазначив, що фіксація ймовірного правопорушення відбулася 21 липня 2020 року, коли на платформі Megogo транслювався телеканал MTV Hits з використанням відповідних музичних творів. Однак договір, що підтверджував право КАМП

розпоряджатися цими творами, був укладений лише 7 серпня 2020 року. На цій підставі суд дійшов висновку, що на момент фіксації порушення позивач ще не мав належних повноважень, що й стало підставою для відмови у задоволенні позову [16].

У провадженні судді Лічмана Леоніда Васильовича перебуває справа № 916/2438/20, в рамках якої Товариство з обмеженою відповідальністю "Студія анімаційного кіно «Мельница»" звернулося з позовом до фізичної особи-підприємця Діденка Олександра Вікторовича з вимогою про стягнення матеріальної шкоди у розмірі 93 130,88 грн. Сума включає також компенсацію за неотриманий прибуток, що, на думку позивача, виник у зв'язку з порушенням його авторських прав.

ТОВ "Студія анімаційного кіно «Мельница»" аргументує позов тим, що відповідач без відповідного дозволу розповсюджував продукцію, яка містила зображення героїв "Лунтік" і "Міла" — персонажів анімаційного серіалу "Лунтік і його друзі". Авторські права на даний аудіовізуальний твір належать саме позивачеві, що й стало підставою для судового звернення з вимогою про захист порушених прав та відшкодування завданих збитків [7].

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ТА СУМІЖНИХ ПРАВ В ЦИФРОВОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

3.1. Формування споживацького ставлення до культурного продукту в суспільстві

У сучасному цифровому суспільстві, де інформаційний потік щоденно зростає, а доступ до контенту відбувається буквально в кілька кліків, людське ставлення до результатів інтелектуальної праці зазнає суттєвих змін. Сучасні технології, які з одного боку відкривають широкі можливості для навчання, розвитку й комунікації, з іншого — сприяють девальвації цінності творчої праці. Особливо яскраво це виявляється у ставленні до культурного продукту: музичних творів, фільмів, літературних видань, комп'ютерних програм, графічного дизайну та інших цифрових об'єктів, створених інтелектуальною працею людини.

У сучасному цифровому медіапросторі порушення авторських і суміжних прав стало масовим явищем, що тягне за собою низку серйозних соціальних наслідків. Це вже давно не лише юридична проблема — вона глибоко проникає у культурне, економічне та моральне життя українського суспільства, формуючи нові моделі споживання, а подекуди — й знецінення творчої праці.

Однією з найочевидніших проблем є знецінення інтелектуальної праці митців, авторів і розробників. В Україні десятки популярних музичних композицій, фільмів, серіалів і навіть літературних творів поширюються через піратські ресурси та телеграм-канали. Наприклад, після виходу українського фільму "Довбуш" режисера Олеса Саніна, вже за кілька днів у мережі з'явилися нелегальні копії, доступні на торрент-трекерах та в піратських онлайн-кінотеатрах. Це серйозно вдарило по зборах стрічки, незважаючи на значні державні інвестиції у її виробництво.

Таке явище формує споживацьку модель поведінки, коли багато користувачів не бачать нічого поганого в безкоштовному завантаженні контенту.

Зокрема, молодь, яка виросла у світі YouTube, TikTok і стрімінгових платформ, часто не розуміє, чому має платити за фільм або музику, якщо їх можна знайти "безкоштовно" в мережі. Один із прикладів — популярні серед підлітків телеграм-канали на кшталт "Кіно без реклами", які регулярно публікують посилання на піратські фільми, зокрема й українського виробництва. Це сприяє не лише знеціненню авторської праці, але й руйнує культуру легального споживання.

Крім цього, "піратська культура" завдає прямої економічної шкоди. Згідно з дослідженням Українського інституту інтелектуальної власності (Укрпатент), щороку через піратство держава втрачає мільйони гривень потенційних надходжень до бюджету, а творчі індустрії — кошти, які могли би бути спрямовані на розвиток нових проєктів. Наприклад, українські музиканти, які викладають свою творчість на легальних платформах, таких як Spotify чи YouTube Music, часто стикаються з тим, що більшість слухачів просто завантажують треки з неофіційних джерел. Через це артисти не отримують належної винагороди, що стримує розвиток музичної сцени в країні.

Не менш тривожним є руйнування довіри до правової системи. Оскільки в Україні покарання за порушення авторських прав, особливо в інтернеті, застосовується рідко і має символічний характер, це формує у суспільстві відчуття, що така поведінка є "нормальною". За останні роки було кілька показових випадків, коли правоохоронні органи припиняли діяльність піратських ресурсів, наприклад сайту FS.TO чи EX.UA. Але навіть після їх закриття дуже швидко з'являлися нові копії або дзеркала, що знову набували популярності серед користувачів.

Окрему роль у формуванні ставлення до авторських прав відіграють відомі блогери, інфлюенсери та ютубери, які мають велику аудиторію. Деякі з них публічно використовують фрагменти чужих відео, музики або навіть повноцінні фільми у своїх відео, не вказуючи джерело чи авторів. Це створює у підписників

хибне враження, що так можна й треба робити. Але є й протилежні приклади: низка українських блогерів — наприклад, Олекса Манн чи Олександр Махов — регулярно наголошують на важливості легального споживання контенту, закликаючи підтримувати українських авторів і митців.

Завдяки зручності користування цифровими сервісами, великій кількості піратських сайтів та загальнодоступним платформам для обміну файлами, сформувалася нова модель споживання інформації, що базується на принципі «все має бути безкоштовним і доступним завжди». Люди, особливо молодь, дедалі частіше сприймають культурний продукт не як результат багатогодинної або навіть багаторічної праці конкретного автора, а як щось таке, що існує саме собою і повинне бути доступне безоплатно.

У побуті багато хто вже не замислюється над тим, якою ціною створюється фільм, пісня чи навіть проста електронна книга. Завантаження контенту з неофіційних джерел здається буденністю, а не злочином чи правопорушенням. Це явище особливо глибоко вкорінене в середовищі користувачів, які виростили в епоху соціальних мереж, стрімінгових сервісів та загальної діджиталізації. Молоді люди часто не розглядають завантаження фільму з торентів або прослуховування піратської версії альбому як щось неправомірне. Натомість подібні дії сприймаються як зручний спосіб задовольнити власні інформаційні чи розважальні потреби.

Такий споживацький підхід має низку далекосяжних негативних наслідків. Перш за все, відбувається дегуманізація творчого процесу. Коли користувач отримує контент за лічені секунди без жодних зусиль, він перестає замислюватися над тим, що за цим твором стоїть реальна людина — автор, музикант, режисер, дизайнер чи програміст, який вклав у свою роботу не лише час і професійні навички, а й частину своєї особистості, душі, креативності.

Крім того, знижується економічна вартість творчої діяльності. Якщо суспільство перестає платити за культурний продукт, автори не отримують гідної

фінансової компенсації. Відповідно, зникає і мотивація до подальшої творчості. Для багатьох митців це означає вимушене припинення професійної діяльності або пошук альтернативних джерел заробітку, не пов'язаних з творчістю.

Ще одним небезпечним наслідком є поширення так званої "піратської культури", де безкоштовний доступ до будь-якого контенту сприймається як норма. У такому середовищі ідея чесної оплати за інтелектуальну працю виглядає майже абсурдною. Це призводить до поступового стирання меж між легальним і нелегальним використанням чужих творів, а отже — до руйнування правових основ, на яких тримається індустрія культури та медіа.

Не менш загрозливим є й зниження довіри до системи правового захисту інтелектуальної власності. Якщо суспільство бачить, що порушення авторських прав не призводить до юридичних наслідків, формується думка про те, що такі дії є соціально допустимими або навіть повністю безкарними. У підсумку це сприяє загальному знеціненню правової культури.

Особливої уваги заслуговує роль впливових публічних осіб — блогерів, інфлюенсерів, стрімерів, які часто користуються піратським контентом відкрито, не приховуючи цього. Їхні дії транслюються мільйонній аудиторії, яка сприймає подібну поведінку як еталон або, принаймні, як щось прийнятне. Таким чином, у колективній свідомості зміцнюється переконання, що культурний продукт має бути безкоштовним за замовчуванням, а дотримання авторських прав — річ факультативна.

Для подолання цих викликів надзвичайно важливо системно формувати культуру правосвідомого й етичного споживання культурного продукту, починаючи з раннього віку. В освітньому середовищі варто приділяти більше уваги темам інтелектуальної власності, роз'яснюючи учням та студентам, що за кожним твором стоїть жива людина, чия праця заслуговує на повагу і гідну винагороду. Освітні ініціативи, тематичні кампанії, інформаційна підтримка з

боку держави, митців, шкіл і медіа — усе це має стати фундаментом нової цифрової етики, де повага до творчості і прав автора буде нормою, а не винятком.

Саме утвердження такого підходу дозволить суспільству перейти від споживацького мислення до свідомого та відповідального використання культурного контенту, що стане вагомим внеском у розвиток не лише правової, а й загальнокультурної зрілості цифрової нації.

3.2. Вплив на розвиток цифрової економіки та медіаіндустрії

Порушення авторських і суміжних прав у цифровому просторі має серйозний вплив на розвиток цифрової економіки та медіаіндустрії, зокрема в Україні, яка активно інтегрується у світовий цифровий ринок. У той час як цифрова економіка відкриває нові можливості для креаторів, розробників і компаній, масове порушення авторських прав суттєво гальмує цей процес.

Передусім, піратство позбавляє легальних учасників цифрового ринку доходів, які є критично важливими для сталого розвитку індустрій. Коли користувачі безкоштовно завантажують фільми, музику, книги або програмне забезпечення з нелегальних джерел, автори та правовласники не отримують фінансової винагороди за свою працю. Це знижує інвестиційну привабливість українського ринку для міжнародних платформ, дистриб'юторів і компаній, які могли б вкладати кошти в український продукт.

Яскравим прикладом є стрімінгові сервіси, такі як MEGOGO, Sweet.TV, Takflix — платформи, що пропонують легальний доступ до фільмів і серіалів, зокрема українських. Однак значна частина потенційних глядачів продовжує шукати безкоштовний контент у піратських телеграм-каналах чи на неофіційних сайтах. Це знижує платоспроможну аудиторію, унеможлиблює повне повернення

інвестицій і обмежує обсяги виробництва нових фільмів, серіалів, документального контенту.

Медіаіндустрія також втрачає рекламні доходи, адже платформи, які легально працюють і дотримуються авторського права, мають меншу аудиторію в порівнянні з "тіньовими" сайтами. Це спричиняє викривлення ринку: рекламодавці або не бачать сенсу вкладати гроші у легальні платформи, або змушені співпрацювати з тими, хто не дотримується законодавства.

Крім економічного виміру, страждає і якість контенту. Коли автори не мають стабільного доходу, їм складніше інвестувати в покращення своїх продуктів — якісні сценарії, зйомки, постпродакшн, маркетинг. Це призводить до зниження загального рівня культури споживання і впливає на конкурентоспроможність українського продукту у світі. Наприклад, потенційно сильні проєкти на кшталт "І будуть люди" чи "Крути 1918" стикаються з обмеженим розповсюдженням і ризиком піратства вже на етапі релізу.

Крім того, розвиток українських ІТ-продуктів також гальмується через масове копіювання програмного забезпечення. Багато стартапів і розробників стикаються з тим, що їхні продукти одразу ж "зливаються" на форумах або піратських ресурсах. Через це молоді команди не можуть заробити на своїх ідеях, що знижує мотивацію до інновацій і створення конкурентного цифрового продукту.

Однак водночас можна відзначити позитивні зміни: все більше українців починають усвідомлювати цінність легального контенту. Цьому сприяє як зростання національної свідомості, так і популярність окремих медійних кампаній на підтримку українського кіно, музики, YouTube-каналів. Зокрема, багато українських артистів, як-от Kalush Orchestra, ONUKA чи Джамала, наголошують у своїх соцмережах на важливості легального прослуховування музики, і їхні аудиторії активно підтримують це.

3.3. Соціальна відповідальність користувачів у цифровому середовищі

Соціальна відповідальність користувачів у цифровому середовищі – це не просто дотримання формальних правил, а прояв свідомого ставлення до власної цифрової поведінки, до контенту, який ми створюємо, споживаємо і поширюємо, а також до поваги до прав інших учасників мережевого простору. У цифрову епоху, коли кожен може стати джерелом інформації або впливу, саме користувачі формують обличчя сучасного українського медіапростору.

Одним із яскравих прикладів відповідального цифрового вибору є підтримка легального контенту. Українська платформа Takflix, що спеціалізується на ліцензійній дистрибуції українських фільмів, стала прикладом того, як навіть в умовах війни люди свідомо обирають підтримати авторів. Після повномасштабного вторгнення популярність Takflix різко зросла: користувачі почали активно купувати перегляди документальних стрічок про події на фронті, про Майдан чи культурну спадщину, що зберігається в умовах війни. Цей вибір – не лише на користь легального контенту, а й прояв патріотизму та поваги до творчої праці.

Інший приклад – ініціативи від Держспецзв'язку та Міністерства цифрової трансформації України, які через ресурси, як-от "Дія.Цифрова освіта", навчають українців цифровій грамотності та відповідальності. Зокрема, через спеціальні курси користувачі дізнаються, чому важливо дотримуватися авторського права, не поширювати фейки та як протидіяти кіберзагрозам.

Велику роль у формуванні відповідального ставлення до інформації відіграють українські журналісти, лідери думок та блогери. Наприклад, журналістка Яніна Соколова неодноразово у своїх відеоблогах наголошувала на тому, як важливо перевіряти джерела новин і не поширювати російську

пропаганду. Її приклад демонструє, як публічні особи можуть сприяти підвищенню медіаграмотності аудиторії. У той же час блогер Сергій Стерненко активно закликає не поширювати проросійський контент, бойкотувати російськомовних блогерів, які працюють на аудиторію з України, і підтримувати україномовних авторів.

Окрему увагу слід приділити темі етичного спілкування в мережі. Український Facebook і Telegram неодноразово ставали майданчиками для суспільних дискусій, однак не всі з них проходили в конструктивному ключі. Наприклад, після трагічних подій, як-от вибух у Краматорську чи обстріли енергетичної інфраструктури, у коментарях до новин починалося цькування або звинувачення. У таких випадках модератори українських груп – наприклад, "Українська правда", "Суспільне", "Нова пошта" – активно реагують: видаляють хейт, попереджають користувачів про правила комунікації, блокують порушників. Це приклад того, як спільнота може сама себе регулювати, не допускаючи ескалації агресії.

Не менш важливою є тема цифрової гігієни. У 2023 році СБУ викривала численні випадки, коли через необачність користувачів (наприклад, завантаження шкідливих файлів, перехід за фішинговими посиланнями) ворог отримував доступ до стратегічної інформації або скомпрометував акаунти українських військових. Після цього Держспецзв'язку запустила кампанію з інформування громадян про безпечне користування гаджетами і про важливість налаштувань конфіденційності в соцмережах.

Соціальна відповідальність також проявляється у підтримці українського контенту в умовах конкуренції з російськомовним. Багато користувачів свідомо переходять на україномовний YouTube, сліdkують за подкастами українських авторів, беруть участь у кампаніях #МоваМаєЗначення, #SupportUAcontent, #ДивисьУкраїнське. Такі ініціативи стимулюють розвиток національного цифрового продукту.

Отже, соціальна відповідальність у цифровому середовищі в Україні – це не теоретична категорія, а сукупність практичних кроків, які щодня втілюють тисячі користувачів. Від вибору легального фільму до блокування фейкових новин, від етичної комунікації до захисту особистих даних — усе це формує якісний цифровий простір, який ґрунтується на довірі, повазі та спільних цінностях.

Ми пропонуємо низку заходів для покращення ситуації з порушенням авторських прав в українському медіапросторі. Однією з основних проблем є те, що багато користувачів не усвідомлюють важливість поважання авторських прав і не знають, що завантаження контенту з піратських ресурсів чи копіювання матеріалів без посилань на автора є порушенням законодавства.

1. Освітні ініціативи на рівні шкіл і університетів

Ми пропонуємо впровадити обов'язкові модулі з цифрової етики та медіаграмотності в навчальні програми шкіл і університетів. Це допоможе студентам і школярам розуміти, чому важливо дотримуватись авторських прав та поважати інтелектуальну власність. Крім того, ми вважаємо за необхідне проводити всеукраїнські просвітницькі кампанії через популярні соціальні платформи, такі як TikTok, YouTube та Instagram, де молодь активно проводить час. Це дозволить донести важливість авторських прав до широкої аудиторії.

2. Впровадження цифрових наліпок та позначок «авторського контенту»

Щоб користувачі могли легко відрізнити оригінальний контент від плагіату, ми пропонуємо створити систему візуальної ідентифікації авторських матеріалів. Наприклад, ми можемо запровадити спеціальні позначки для авторських відео, текстів та фото, такі як «створено в Україні» або «авторський контент». Це допоможе користувачам свідомо обирати та підтримувати оригінальний контент.

3. Спрощення механізмів повідомлення про порушення авторського права

Щоб спростити процес повідомлення про порушення авторських прав, ми пропонуємо розробити єдину онлайн-платформу або чат-бот, до якого можна звернутися з будь-якими скаргами на піратський контент чи плагіат. Це може бути інтегровано, наприклад, у мобільний додаток «Дія». Окрім того, ми пропонуємо залучити ІТ-спільноту для створення AI-інструментів, які автоматично виявлятимуть плагіат у медіапублікаціях.

4. Стимулювання легального контенту через пільги або фінансову підтримку

Легальний контент часто програє піратському через високу ціну чи обмежену доступність. Ми пропонуємо надати податкові пільги або гранти для українських стрімінгових платформ, таких як Takflix чи Megogo, щоб вони могли дотримуватись авторських прав та пропонувати доступні ціни для користувачів. Також важливо запровадити державну програму підтримки блогерів і журналістів, які створюють авторський україномовний контент, що сприятиме розвитку легального контенту в Україні.

5. Публічне заохочення відповідальних користувачів

Щоб стимулювати позитивне ставлення до авторських прав, ми пропонуємо створити щорічну відзнаку «Цифрова гідність» для блогерів, артистів, журналістів і звичайних користувачів, які активно дотримуються авторських прав і популяризують відповідальне ставлення до контенту. Також важливо проводити челенджі в соцмережах, на кшталт #ПоважайАвтора або #ЯКупуюФільми, щоб нормалізувати відповідальну поведінку серед користувачів.

6. Жорсткіше регулювання цифрових платформ на національному рівні

Для того, щоб зупинити ігнорування порушень авторських прав з боку великих платформ, таких як YouTube, Meta або TikTok, ми пропонуємо укласти меморандуми між державою та цими медіаплатформами для оперативного реагування на порушення прав українських авторів. Крім того, потрібно

запровадити штрафні санкції для платформ, які не реагують на численні порушення авторського права.

7. Інтеграція теми авторського права в медіаосвітні проєкти та мас-медіа

Ще одним важливим кроком є популяризація теми авторських прав у мас-медіа та через медіаосвітні проєкти. Ми пропонуємо включити питання дотримання авторських прав у ток-шоу, на телебаченні та в подкастах. Наприклад, можна зробити серію сюжетів на тему "Чому важливо поважати працю авторів" у рамках «Єдиного телемарафону» або на каналах Суспільного.

Ці кроки допоможуть зменшити порушення авторських прав в українському медіапросторі та сприятимуть розвитку відповідальної цифрової культури серед користувачів.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було проаналізовано теоретичні, правові та практичні аспекти авторського і суміжного права, зокрема в умовах цифрового медіапростору. Основні результати роботи можна підсумувати наступним чином:

1. Авторське право та суміжні права мають надзвичайно важливе значення для забезпечення прав інтелектуальної власності, стимулювання творчості, а також збереження культурної самобутності. Їх правова природа ґрунтується на забезпеченні балансу між інтересами творців контенту та суспільством у доступі до інформації й культурного продукту.

2. Еволюція законодавства у сфері авторських прав безпосередньо пов'язана з розвитком цифрових технологій. Від традиційних носіїв інформації до інтернету та штучного інтелекту – кожен новий етап викликав необхідність модернізації правової бази з метою захисту авторів в умовах стрімкої трансформації способів створення та поширення контенту.

3. Цифровізація відкрила нові можливості для авторів, зокрема в поширенні творів та монетизації контенту, проте водночас призвела до нових загроз у вигляді масового плагіату, піратства та складності у виявленні порушень. У цьому контексті важливо поєднувати правові, технічні та освітні підходи до захисту прав інтелектуальної власності.

4. Особливості застосування авторського права в медіапросторі свідчать про те, що вітчизняна правова система потребує подальшого вдосконалення та адаптації до реалій цифрового середовища. У порівнянні з зарубіжними практиками, в Україні менш розвинені механізми захисту прав авторів у медіа, що створює нерівні умови для творців контенту.

5. Аналіз судової практики показав, що попри наявність законодавчих норм, процес захисту авторських прав залишається складним, тривалим і не завжди ефективним. Це вказує на потребу в спрощенні процедур, впровадженні

цифрових інструментів реагування та більш тісній взаємодії між державними структурами, медіаплатформами та громадянським суспільством.

6. Соціальні наслідки порушення авторських прав мають багатовимірний характер. З одного боку, це формування споживацького ставлення до культурного продукту, девальвація творчої праці та зниження мотивації митців. З іншого – негативний вплив на розвиток цифрової економіки та медіаіндустрії загалом, зменшення надходжень до бюджету та посилення «тіньового» ринку.

7. Соціальна відповідальність користувачів відіграє ключову роль у формуванні здорового цифрового середовища. Вона має базуватись на медіаграмотності, цифровій етиці та усвідомленні цінності інтелектуальної праці. Лише шляхом синергії між законодавством, освітніми ініціативами та громадською підтримкою можливо створити культуру поваги до авторського права в цифрову епоху.

Загалом, захист авторського та суміжного права в цифровому медіапросторі є комплексною проблемою, яка потребує системного підходу: вдосконалення законодавства, технічних рішень, освітніх програм та формування нової цифрової культури в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторське право. Безоплатна правова допомога. URL : https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE#.D0.9F.D0.BE.D0.BD.D1.8F.D1.82.D1.82.D1.8F_.22.D0.B0.D0.B2.D1.82.D0.BE.D1.80.D1.81.D1.8C.D0.BA.D0.B5_.D0.BF.D1.80.D0.B0.D0.B2.D0.BE.22
2. Анастасія Печенюк Тягар слави. ChatGPT не впорався з напливом нових користувачів. 15.11.2023. <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/openai-zakrivaye-reyestracyu-novih-koristuvachivchatgpt-plus-50368402.html>.
3. Андрій Неволін Вчені з'ясували, що голуби навчаються так само, як штучний інтелект. 1 листопада 2023 року. <https://t4.com.ua/science/vcheni-zyasuvaly-shho-goluby-navchayutsyatak-samo-yak-shtuchnyj-intelekt/>.
4. Андрощук, Г. О. Штучний інтелект і інтелектуальна власність: проблеми регулювання. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2021. № 2(14), С. 58-78. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-2\(14\)-58-78](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-2(14)-58-78)
5. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання.
6. Бахур О. В. Щодо опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення прав інтелектуальної власності. *Матеріали наукової конференції (2019–2020 рр.)*. 2021. С. 56-58
7. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, прийнята 9 вересня 1886 року, ратифікована Законом України від 31 травня 1995 року № 189/95-ВР. Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/>
8. Белов Д.М., Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 74. С. 85–90

9. Белов Д.М., Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 74. С. 85–90.
10. Белов Д.М., Форкош Е.Р. Соціальне підприємництво: здійснення конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність. Аналітично-порівняльне право. № 6. 2022.
11. Белов Д.М., Форкош Е.Р. Соціальне підприємництво: здійснення конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність. Аналітично-порівняльне право. № 6. 2022.
12. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право. 2023. № 76, т. 2. С. 301.
13. Бисага, Юрій Михайлович, Дмитро Миколайович Белов, and Віктор Вікторович Заборовський. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. 2023.
14. Білик П. Штучний Інтелект та авторське право: що врахувати юристу? URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/224256_shtuchniy-ntelekt-ta-avtorske-pravo
15. Білоус Т. Й. Регулювання та вдосконалення авторського права. *Юрид. наук. електрон. журн.* 2020. № 2. С. 103-105
16. Богдан Камінський ШІ змінить повсякденне життя вже за п'ять років — співзасновник DeepMind. 7.09.2023. <https://speka.media/si-zminit-povsyakdenne-zittya-vze-za-pyat-rokivspivzasnovnik-deepmind-9e70dp>.
17. Будка Р. В. Правова охорона авторського права і суміжних прав у Чеській Республіці та досвід України. *Часопис Київського університету права.* № 3. 2020. С. 247-253
18. Бусол О.Ю., Потенційна небезпека штучного інтелекту. Інформація і право. 2015. № 2 (14). С. 127.

19. Валерій Сааков Розробник ChatGPT виступив за регулювання штучного інтелекту. 16.05.2023. <https://www.dw.com/uk/rozrobnik-chatgpt-vistupiv-za-derzavne-reguluvanna-stucnogo-intelektu/a-65649775?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>.
20. Валле В. Спадок Джеймса І та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. 216 с.
21. Ганна Прохорова розповіла Миколі Потоцькому про стан охорони та захисту авторського права в Україні. 29.08.2019. URL : <http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/oformlennya-spisku-dzherel.pdf>
22. Германова О. Г. Міжнародне регулювання авторського права і суміжних прав у контексті українського законодавства. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=264>
23. Громовчук М.В., Бєлов Д.М. Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві. *Аналітично-порівняльне право*. № 3/2022. С. 301–310.
24. Данькова Н. Верховний суд прийняв рішення на користь Megogo у справі щодо порушення авторських прав. *Детектор media*. 11.10.2021. URL : <https://detector.media/rinok/article/192766/2021-10-11-verkhovnyy-sud-pryynyav-rishennya-na-koryst-megogo-u-spravi-shchodo-porushennya-avtorskykh-prav/>
25. Дмитро Буряк СНАТGPT вийшов з ладу –постраждали навіть преміум-користувачі. 20.03.2023 <https://ua.buriaknews.art/дмитро-буряк-chatgpt-вийшов-з-ладу-постраж/>.
26. Дмитро Сизов Маск: штучний інтелект, який вийшов з-під контролю, є загрозою для цивілізації. 29.03.2023. <https://internetua.com/mask-shtucsnii-intelekt-yakii-viishov-z-pid-kontroluaye-zagrozoua-dlya-civilizaciyi>.
27. Закон США «Про авторське право» (Copyright Act). URL: <https://www.copyright.gov/title17/>.

28. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23 грудня 1993 року. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12).
29. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23 грудня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
30. Звіт Європейської комісії «Підсумки консультацій з громадськістю щодо створення єдиного ринку цифрових товарів та послуг» (англ.). URL: https://ec.europa.eu/info/publications/singlemarket-strategy-public-consultation-results_en.
31. Капітаненко Н. П. Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері авторського права. *Держава та регіони. Сер. Право*. 2021. № 2. С. 59-66
32. Карчевський М.В. Перспективи правового регулювання в контексті гіпотези розвитку технологій трансгуманізму. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 1. С. 115–127. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2019_1_13.
33. Карчевський М.В. Правове регулювання соціалізації штучного інтелекту. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2017. № 2(78), С. 99–108. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vlduvs_2017_2_13
34. Карчевський М.В. Штучний інтелект у діяльності правоохоронних органів: світовий дискурс та можливості для України. *Матеріали IX (XXII) Львівського форуму кримінальної юстиції 26-27 жовтня 2023 року*. Львів: ЛьвДУВС. 2023. С. 121. <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>.
35. Карчевський М.В., Куковинець Д.О. Використання технологій штучного інтелекту правоохоронними та судовими органами: світовий досвід та напрями розвитку національного законодавства. *Питання боротьби зі злочинністю: зб.*

наук. пр. / редкол.: В.С. Батиргарєєва (голов. ред.) та ін. Харків: Право. 2023. Вип. 46. С. 21–31.

36. Каткова, Т. Г. Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. Право і суспільство, 2020. №6 С. 46-55.

37. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. Дата оновлення : 01.01.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

38. Концепція розвитку штучного інтелекту (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.

39. Лебедева Г.В., Захист прав та інтересів осіб, порушених внаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії: 347.77.01. Одеса. 2021.

40. Маск приєднався до 1000 експертів, які закликали призупинити розвиток передового ШІ (ВІДЕО). 30.03.2023. <https://www.epochtimes.com.ua/novi-tehnologiyi-ta-vidkryttya/mask-pryyednavsya-do1000-ekspertiv-yaki-zaklykaly-pryzupynyty-rozvytok-peredovogo-shi-video-150299>.

41. Мацкевич О. О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія. К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 208 с.

42. Нанодротові мережі ШІ імітують здатність людського мозку до навчання та пам'яті. 25.04.2023. <https://portaltele.com.ua/news/technology/nanodrotovi-merezhi-shi-imituyut-zdatnist-lyudskogomozku-do-navchannya-ta-pam-yati.html>.

43. Олександр Гайдамашко ChatGPT заборонили в школах Нью-Йорка та для написання наукових робіт – Техно (24tv.ua). 6.01.2023. https://24tv.ua/tech/chatgpt-zaboronili-shkolah-nyuyorka-dlya-napisannya-naukovih_n2232015.

44. Писанко А. І., Перевалова Л. В. Генезис розвитку авторського права в Україні. Харків : Національний технічний університет «ХПІ», 291 с.

45. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 2811-IX від 01.12.2022. *Верховна Рада України*. Дата оновлення : 15.04.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
46. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.
47. Про міжнародні договори України : Закон України № 1906-IV від 29.06.2004. *Верховна Рада України*. Дата оновлення : 15.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
48. Про основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 року № 3360-XII. *Верховна Рада України*. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text)
49. Рішення Великої Палати Верховного Суду від 30.01.2019 р. у справі № 569/17272/15-ц. *Судовий реєстр*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80116150>
50. Рішення Європейського суду у справі «Nash v. Mashreqbank PSC» від 4 березня 2021 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62019CJ0310&from=EN>.
51. Рішення Європейського суду у справі «Nash v. Mashreqbank PSC» від 4 березня 2021 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62019CJ0310&from=EN>.
52. Розкладай І. Авторське право VS медіа : як реформа авторського права вплине на медіа. *Центр демократії та верховенства права*. 29.06.2021. URL : <https://cedem.org.ua/analytics/avtorske-pravo-reforma/>
53. Розкрита вартість ChatGPT. Internetua. 21.04.2023. <https://internetua.com/rozkrita-vartist-chatgpt>.
54. Розробник найвідомішого штучного інтелекту представив вдосконалену флагманську нейромережу. 7.11.2023. <https://noworries.news/rozrobnyk->

[najvidomishogo-shtuchnogo-intelektupredstavyyv-vdoskonalenu-flagmansku-nejromerezhu/](#).

55. Румянцев Ю.В. Проблеми захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Право і суспільство. 2017. № 1(2). С. 176-180. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/>

[irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=)

[20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pis_2017_1%282%29__41](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pis_2017_1%282%29__41)

56. Спесивцева О. Право sui generis: як штучний інтелект адаптує під себе авторське право? URL: <https://yurgazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/pravo-sui-generis-yak-shtuchniy-intelektadaptue-pid-sebe-avtorske-pravo.html>.

57. Справа щодо захисту авторського права на зображення персонажа «Лунтік». *Господарський суд Одеської області*. 03.09.2020. URL : <https://rsu.court.gov.ua/archive/987690/>

58. Стаття «AI Created a \$16,000,000 Painting, But Who Owns the Rights?» на порталі Art Law Journal (англ.). URL: <https://artlawjournal.com/ai-created-a-16000000-painting-but-who-owns-the-rights/>.

59. Стаття «Who Owns AI-Created Works?» на порталі Intellectual Property Watch (англ.). URL: <https://www.ip-watch.org/2020/06/05/owns-ai-created-works/>.

60. Стройко І. А. Нові медіа та тенденції розвитку системи авторського права та суміжних прав в Україні та світі. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 227-233

61. Торбас О.О. Способи використання штучного інтелекту при проведенні наукових досліджень в сфері кримінального процесу на прикладі функціоналу CHATGPT та аналізу категорії «розсуд» у кримінальному провадженні. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 368–377. (С. 373)

http://legalnovels.in.ua/journal/19_2023/48.pdf. DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.19.48>.

62. Удовенко Ж.В., Руденко Н.В. Переваги та недоліки впровадження системи штучного інтелекту у правосуддя України. Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія». Випуск № 4(10). 2023. С. 252–263.

63. Фоміна Н. Чи можуть твори, створені за допомогою ШІ, розраховувати на авторське право. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/chi-mozhut-tvoristvoreni-za-dopomogoyu-shi-rozrahovuvati-na-avtorske-pravo.html>.

64. Хеленюк М. Штучний інтелект vs авторське право: закони різних країн. Юридична газета. №11– 12 (769–770). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shtuchniy-intelekt-vs-avtorske-pravo-zakoni-riznihkrayin.html>.

65. Христина Шевченко Чому чат GPT вражає та лякає водночас – інтерв'ю з професоркою Каліфорнійського інституту. Відео. Голос Америки. 14.06.2023. <https://ukrainian.voanews.com/a/chomu-chatgpt-vrazhaje-ta-ljakaje-vodnochas-interv-ju-z-profesorkoju-kalifornijskoghoinstytutu/7137403.html>.

66. Шепітько М.В. Перспективи використання штучного інтелекту органами кримінальної юстиції в ЄС та Україні. Матеріали IX (XXII) Львівського форуму кримінальної юстиції 26-27 жовтня 2023 року. Львів: ЛьвДУВС. 2023. С. 264–269. (С. 264). <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>.

67. Штефан А. С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія. К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.

68. Штефан А.С., Зеров К.О. Припинення порушень авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет: огляд законодавчих новел. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 3(95). С. 18–26.

69. Юлія Поліковська У Білому домі обговорили відповідальність техногігантів за безпечність штучного інтелекту. 5.05.2023. <https://ms.detector.media/it-kompanii/post/31853/2023-05-05-ubilomu-domi-obgovoryly-vidpovidalnist-tekhnogigantiv-za-bezpechnist-shtuchnogo-intelektu>.

70.37% вчителів вже залучали школярів до використання штучного інтелекту. 21.12.2023. <https://internetua.com/37-vcsiteliv-vje-zalucsali-shkolyariv-do-vikoristannya-shtucsnogointelektu>.

71. Artificial intelligence and Intellectual Property Rights. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4f1d8569-0e66-48d9b0ac825b19ffa711>.

72. Dickenson J., Morgan A., Clark B., (2017). Creative machines: ownership of copyright in content by artificial intelligence applications. European Intellectual Property Review. № 8. Vol. 39. P. 458-459

73. European Commission – Intellectual Property and the Rise of AI. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc114868.pdf>.

74. Gervais D. Is Intellectual Property Law Ready for Artificial Intelligence? GRUR International, Vol. 69, Issue 2, Feb. 2020, P. 117–118. URL: <https://academic.oup.com/grurint/article/69/2/117/5709508?guestAccessKey=8e153e63-b822-4dc5-8cd2-797d150e30cc>.

75. Moriggi A. The role of intellectual property in the intelligence explosion. URL: https://www.4ipcouncil.com/application/files/9615/1638/1031/The_Role_of_Intellectual_Property_in_the_Intelligence_Explosion.pdf.

76. Stanford Law School – Intellectual Property and Artificial Intelligence: A Primer. URL: <https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/06/Intellectual-Property-and-Artificial-Intelligence-APrimer.pdf>.

77. Stanford Law School – Intellectual Property and Artificial Intelligence: A Primer. URL: <https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/06/Intellectual-Property-and-Artificial-Intelligence-APrimer.pdf>.
78. United States Copyright Office – Copyright Office Issues Report on Copyright and the Music Marketplace. URL: <https://www.copyright.gov/policy/musiclicensingstudy/>.
79. United States Copyright Office – Copyright Office Issues Report on Copyright and the Music Marketplace. URL: <https://www.copyright.gov/policy/musiclicensingstudy/>.
80. World Intellectual Property Organization (WIPO) – Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy Considerations. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1055.pdf.